

INIJOSS

İnönü University International Journal of Social Sciences / İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,

Volume/Cilt 8, Number/Sayı 2, (2019)

<http://inonu.edu.tr/tr/inijoss> --- <http://dergipark.gov.tr/inijoss>

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Gönderim Tarihi: 23.10.2019 | Kabul Tarihi: 15.12.2019

İBN BÎBÎ'NİN SELÇUKNÂME'SİNDE TÜRK ALGISI

Doç. Dr. Bilal GÖK

İnönü Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
bilal.gok@inonu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-5346-252X>

Atıf / Citation: Gök B. (2019). İbn Bîbî'nin Selçuknâme'sinde Türk Algısı. *İnönü University International Journal of Social Sciences & İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS)*, 8(2), 333-346.

Özet

İbn Bîbî'nin, “el-Evamirü'l-Ala'ie fi'l-Umuri'l-Ala'ie” adlı eseri, Anadolu Selçukluları tarihinin en önemli ve temel kaynaklarından birisidir. Eser, II. Kılıcarşan'ın ölümü hadisesiyle başlayıp (1192), Gıyaseddin Mesud'un saltanatı dönemiyle sona ermektedir (1280-1284). İbn Bîbî, eserinde tarihî olayları ayrıntılarıyla ortaya koymak yerine edebî bir üslûp kullanmayı tercih etmiştir. Bu bağlamda, II. Süleymanşah'ı, insanların ve cinlerin canını yağma eden Halac ve Yağma Türklerine benzetmiştir. Yazar, Anadolu'nun sınır boylarında yaşayan Türkmen aşiretlerinin, savaş durumunda güçlerini Selçuklu devletinin emrine verdiğini anlatır. Ancak 1. Alâeddin Keykubad devrinde gerçekleşen Suğdak seferinden bahsederken büyük bir kavram kargaşasına düşer. Anadolu Selçuklu ordusunun Rum ordusu, düşman Suğdak kuvvetlerinin ise Türk ordusu olduğunu haber verir. O, Rum ordusunun Türklere Acem darbesi indirdiğini söyler. Aynı dönemde gerçekleşen Yassıçemen savaşında müttefik kuvvetleri içerisinde Türk askerlerinin de bulunduğunu ifade eder. Ayrıca mağlup edilen Harezm ordusunun da Türklüğünü vurgular. Köseadağ bozgunu ile başlayan Moğol tahakkümü döneminde, Anadolu toprakları artık güçlü ve istikrarlı yönetimlere hasret kalmış, halk yüksek vergiler altında ezilmiştir. İbn Bîbî, bu dönemin anlatımında, merkezi idareye muhalif olan Türklere karşı daha sert ifadeler kullanmıştır. Türkmen kabilelerin Moğol destekli Selçuklu idaresine karşı başlattıkları ayaklanmalar sürecinde isyancıları cin taifesine benzetmiştir. Selçuklu başkenti Konya'yı istila eden Karamanlılar için: “Dilenci, kızıl külahlı, çarıklı, yalınayak kimseler” vb. ifadeler kullanmıştır. Bu sözler onun, dönemin Selçuklu devlet idaresine karşı ayaklanan kitlelere karşı menfi hissiyatını açıkça ortaya koymaktadır. Ancak esere yansıyan bu olumsuz tutum, eserin Anadolu Selçuklu tarihi açısından kaynaklık değerini azaltmaz.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Selçuklu Devleti, Selçuklu Kronikleri, İbn Bîbî, Selçuknâme, Türk algısı.

TURKISH PERCEPTION IN IBN BIBI'S SELJUKNAME

ABSTRACT

Ibn Bibi's work, "al-Evamiru'l-Ala'ie fi'l-Umuri'l-Ala'ie" is one of the most important and fundamental sources in the history of Anatolian Seljuks. The work begins with the death of the Kilicarslan II (1192), It ends with the reign of Gıyaseddin Masud (1280-1284). Ibn Bibi preferred to use a literary style instead of revealing historical events in detail in his work. In this context, he likened Sulaymanshah the Second to Halac and Loot Turks who plundered the lives of people and demons. The author tells that the Turkmen tribes living along the border of Anatolia gave their power to the Seljuk state in case of war. However, when talking about the Suğdak campaign that took place during the reign of Alaeddin Keykubad, a great concept falls into turmoil. It reports that the Anatolian Seljuk army was the Rum army and the enemy Suğdak forces were the Turkish army. He says that the Rum army gave the Acem coup to the Turks. He states that there were Turkish soldiers among the Allied forces in the battle of Yassicemen during the same period. It also emphasizes the Turkishness of the defeated Khwarezm army. During the Mongol domination that began with the defeat of Köseadağ, Anatolian lands were longing for strong and stable administrations and the people were crushed under high taxes. Ibn Bibi used harsh expressions against the Turks who opposed the central administration. In the process of the uprisings initiated by the Turkmen tribes against the Mongol-backed Seljuk administration, he compared the rebels to the genie crew. For the Karaman people who invaded Konya, the Seljuk capital: "Beggars, red-cones, sandals, barefoot people" and so on expressions. These words clearly reveal his negative feelings towards the masses rebelling against the Seljuk state administration of the time. However, this negative attitude reflected on the work does not diminish the value of the work in terms of the Anatolian Seljuk history.

Keywords: Anatolian Seljuk State, Seljuk Chronicles, Ibn Bibi, Seljukname, Turkish perception,

1. GİRİŞ

Selçuklu dönemine ait tarih kaynaklarında "Türk" kavramına karşı genelde olumsuz yaklaşıldığı hatta bu tutumun, Osmanlı dönemi modernleşme öncesine kadar devam ettiğine dair yaygın bir kanaat vardır. Tarih yazıcılığımızda XV- XVI. Yüzyıl Osmanlı kroniklerinde bu tavrın izleri takip edilirken, maalesef Selçuklu dönemi bundan nasibini almamıştır. Kroniklere yansıyan bu menfi tutumun, zamana, zemine ve eser sahiplerinin içerisinde yaşadığı çevreye göre farklılık arz ettiği dile getirilmiştir.(Öz, 2013, ss. 17-22) Selçuklu dönemi eserlerinde Türk ve Türklük kavramına karşı serdedilen tutumun aydınlığa kavuşturulması konunun derinlemesine ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu sebeple çalışmamızda, Anadolu Selçuklu Devleti döneminde yaşayan ve Selçuknâme türünde eser kaleme alan İbn Bîbî'nin Türk ve Türklük kavramıyla ilgili kanaatlerine yer verilecektir.

2. İBN BİBİ VE ESERİ HAKKINDA

İbn Bîbî Hüseyin b. Muhammed el-Rugadî el-Caferî, Anadolu Selçukluları tarihinin temel kaynaklarından birisi olan ve 1192-1280 yılları arasındaki olaylardan bahseden *el-Evamirü'l-Ala'ie fi'l-Umuri'l-Ala'ie* isimli Farsça vekayiname ile tanınmaktadır. Selçuk-name veya Tarih-i İbn Bîbî adıyla da bilinen eser, müellif tarafından 1281 tarihinde tamamlanarak dönemin devlet adamlarından Moğolların Bağdat valisi Alâeddin Atâ Melik Cüveynî'ye sunulmuştur.(İbn Bîbî, 1996, s. 1: 1; M. Fuad Köprülü, 1943, ss. 388-389)

Müellif, Gıyaseddin Keyhüsrev b. Kılıcarslan'ın saltanatı sırasında (666-682/1267-1283) ölen babasının yerine "divan-ı tuğra" reisliğine getirilmiştir. Eserin yazılma sebebi ise Alâeddin Ata Melik

Cüveynî'nin, fethinden başlayarak Anadolu Selçuklularının tarihini yazmasını istemesidir. Ancak o, eserine II. Kılıcarslan'ın ölümü hadisesiyle (588/1192) başlayıp, Gıyaseddin Mesud b. Keyhüsrev'in saltanatı (697-683/1280-1284) dönemiyle son vermiş, en geniş bahsi ise I. Alâeddin Keykubad'a ayırmıştır.(İbn Bîbî, 1996, s. 1: 4)

3. İBN BÎBÎ'NİN SELÇUKNÂME'SİNDE TÜRK KAVRAMI VE TÜRKLER

3.1) Rükneddin Süleymanşah Dönemi (1196-1204)

Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıcarslan ölmenden önce toprakları 12 oğlu arasında paylaştırmıştı. Buna göre Gıyaseddin Keyhusrev'e Uluborlu merkez olmak üzere Kütahya'yı vermişti. Keyhusrev, Kutbeddin Melikşah'ın Konya'yı ele geçirmesi üzerine şehri babası II. Kılıcarslan ile birlikte kuşattı. Kuşatma esnasında Kılıcarslan ölünce sultanlığını ilan etti (1192). Dört yıl hüküm sürdüktan sonra kardeşi Tokat meliki Rükneddin Süleyman Şah'ın başkenti muhasara etmesi üzerine, anlaşarak tahtı ona bıraktı (1196).(Ahmed b. Mahmud, 1977, s. 2: 149; Baykara, 1997, ss. 26-30; Kafesoğlu, 1972, s. 97; Mihail, 1944, ss. 289-290; Müverrih Vardan, 1937, s. 215; Sevim ve Merçil, 1995, s. 448; Şahin, 2014, s. 29; Turan, 2002, ss. 237-240) Konya'dan ayrılan Keyhusrev, Orta ve Doğu Anadolu emirlerine misafir olduktan sonra Trabzon'dan İstanbul'a hareket etti.(Neşri, 1949, s. 1: 33; Turan, 2002, ss. 244-246)

II. Süleyman Şah ilk iş olarak kardeşlerinin yönetimindeki Amasya ve Niksar'ı ele geçirdi. Akabinde Samsun limanını yağmalayan Bizans İmparatoru III. Alexis (1095-1203) ile Selçuklu yönetimine yıllık vergi ödemesi ve yağmalanan tüccar mallarını tazmin etmesi şartlarını içeren bir antlaşma yaptı. Diğer taraftan Ermenileri işgal ettikleri Ereğli vb. yerlerden sürüp Torosların güneyine attı (1199). Ülkesinin güney, kuzey ve batısını emniyet altına aldıktan sonra Türk birliğini tesis etmek amacıyla Doğu Anadolu'ya yöneldi. Kayserşah'ın elindeki Malatya'yı, Mengücek oğlu Behramşah'ın yönetimindeki Erzincan'ı, Turanşah'ın Divriği'ni ve Artuklu hâkimiyetindeki Harput'u topraklarına kattı (1200). Bilahare Erzurum'u muhasara eden ve Kars'ı ele geçiren Gürcüler üzerine yürüdü. Ancak Selçuklu ordusu istirahat halindeyken Gürcüler tarafından gafil avlanarak mağlup edildi (1202). Bu yenilgide Süleyman Şah'ın, düşmanını küçümsemesi ve tedbirsizliği önemli rol oynadı. Hâlbuki tarih, zayıf düşmanı alçak gören kuvvetlilerin uğradıkları felaket örnekleriyle doludur.(Râvendî, 1999, s. 2: 412) Sultan, Gürcüler üzerine yeni bir sefere çıktı ise de yolda hayatını kaybetti. (Ahmed b. Mahmud, 1977, s. 2: 150; Şahin, 2014, s. 30; Turan, 2002, ss. 247-259)

Anadolu'yu siyasî birliğe ve istikrara kavuşturan Süleyman Şah, keskin bir zekâyâ ve kuvvetli bir şahsiyete sahipti. Âlimlere, şairlere ve halka büyük ihسانlarda bulunur, onlara adil davranır, zayıfların, mazlumların haklarını gözetirdi. Zalimlere karşı ise bir o kadar sert ve acımasızdı.(Kaya, 2010, ss. 105-108)

Eserini, süslü bir edebi üslupla kaleme alan İbn Bîbî'nin, II. Süleyman Şah ile ilgili olarak: "Kalçasını atın eyerine koyduğu zaman Halac ve Yağma Türkleri gibi insanların ve cinlerin canını yağma ederdi"(İbn Bîbî, 1996, s. 1: 82) ifadeleriyle onu methediyor. Müellif burada, hükümdarın tavırlarını, ata binme mahareti ve savaşçılık becerisiyle meşhur olan Türklere benzetiyor. Bazı Batılı araştırmacıların da, Türklere yağmacı bir kavim olduğu yönünde, ilmi temelden yoksun birtakım

değerlendirmeler yaptıkları görülür.(Kafesoğlu, 1997, s. 32) Bu tür yorumların, kadim Türk milletinin tarihine ve toplum yapısına uymadığı aşikârdır.

İbn Bîbî'nin değindiği Yağmalar, Karahanlı Devleti'ni oluşturan unsurlardan birisidir. Kaşgar'ın kuzeydoğusu, Özkent, Talas ve Çu bölgelerinde yaşayan ve Karluklara bağlı olan bir Türk kabilesidir. Halaç ya da Kalaçlar ise Toharistan, Gazne, Belh, Sicistan-Kuzey Hindistan'da yaşayan Ak-Hunların torunları olduğu bildirilen bir kabiledir. Bu kabilelerin, şekil, kıyafet ve dil bakımından Türk oldukları, tarihte kurulan Türk-İslam devletlerinin inşasında aktif rol oynadıkları bilinmektedir.(Kafesoğlu, 1997, ss. 155-156; Kâşgarlı Mahmûd, 2005, ss. 398, 407, 638, 647; Konukçu, 1997, ss. 228-229)

Müellif, II. Süleymanşah'ın: "Ülkelerin hâkimi, Acem'in, Arab'ın ve Türk'ün dayanağı olan büyük padişah"(İbn Bîbî, 1996, s. 1: 95) olduğunu ifade ediyor. Türk-İslam devlet geleneğinde zulmü gidermek, kuvvetlinin zayıfı ezmesine meydan vermemek, halkın can ve mal emniyetini sağlamak, devlet anlayışı olarak daima ön planda tutulurdu.(İnalcık, 2011, s. 13) Diğer taraftan dünyanın herhangi bir yerinde zulme uğramış toplumlar var ise onların da yardımına koşulurdu. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi bu tür örneklerle doludur. Bunlardan en çok meşhur olanı, Kanuni Sultan Süleyman'ın; 1525'de Pavia savaşında Kutsal Roma-Cermen İmparatoru V. Karl'a (Şarlken) mağlup olup esir düşen Fransa kralı I. François'a yardım etmesidir.(Ahmet Cevdet Paşa, 2011, s. 1: 244; Ceran, 2014, s. 404; Hayrullah Efendi, 1855, s. 11: 229; İnalcık, 2003, s. 40, 2004, s. 428; Uzunçarşılı, 2011, ss. 381, 386)

3.2) I. İzzeddin Keykâvus Dönemi (1211-1220)

II. Süleyman Şah'ın ölümü üzerine taraftarlarının davet ve desteğiyle yeniden Selçuklu tahtına oturan I. Keyhusrev (1205), İzzeddin Keykâvus'u melik unvanıyla Malatya'ya gönderdi. Sultan'ın, İznik İmparatoru Laskaris ile girdiği Alaşehir savaşında ölümü üzerine (1211), Selçuklu devlet erkânı Konya'da toplanarak, İzzeddin Keykâvus'un Selçuklu tahtına çıkarılmasına karar verdi. I. Keykâvus, Kayseri'de tahta çıktı. Ancak Tokat meliki Alâeddin Keykubad'ın muhalefeti ve kuşatmasıyla karşılaştı. Keykâvus; Erzurum Meliki Muğisüddin Tuğrul Şah ile Ermeni Kralı II. Leon'un da destek verdiği kuşatmayı bertaraf etmesini bildi.(Sümer, 2002a, s. 352)

Sultan, idareyi ele alır almaz İznik İmparatoru Theodoros Laskaris ile sulh yaptı. O sıralar, güneydeki tek ticaret limanı olan Antalya, Kıbrıs Krallığı ve Hıristiyan halkın dayanışması neticesinde elden çıkmıştı. Anadolu'nun Karadeniz sahilindeki önemli ticaret limanı durumundaki Sinop ise Trabzon İmparatoru Aleksios'un kontrolündeydi. Ülkesinin denizlerle bağlantısını sağlamak için kuzey ve güney sahillerine ulaşması gerektiğini bilen Keykâvus, ilk hedef olarak Sinop'u seçti. Sivas'ta gerekli hazırlıkları tamamlayan Sultan, av ve eğlence için sık sık şehir dışına çıkan Aleksios'u ele geçirdi. Bilahare şehri kuşatarak teslim aldı (28 Ekim 1214). Yapılan antlaşmayla Trabzon İmparatorluğu Selçuklu vasalı haline getirildi. Sinop'un alınmasıyla Karadeniz'e bir pencere açılmış, I. Haçlı seferi neticesinde sahillerden uzaklaştırılan Selçuklu Devleti, artık bir kara devleti olmaktan kurtarılmış oldu.(Ayönü, 2008, s. 20; Kafesoğlu, 1972, s. 98; Köymen, 1988, s. 1542; Turan, 1964, ss. 214-220)

1216 yılında Halep Eyyûbî Hükümdarı el-Melikü'z-Zâhir Gâzî'nin vefatı ve yerine çocuk yaştaki oğlu el-Melikü'l-Azîz'in tahta çıkarılması üzerine Sultan I. Keykâvus harekete geçti. Halep melikliğinin başına Keykâvus'un onayı ile Eyyûbîler'in Sümeysât hâkimi el-Melikü'l-Efdal Ali getirildi.(Sümer, 2002a, s. 353) Halep seferi için hazırlıklara başlayan Sultan, Maraş Meliki Nusreteddin'e, Sivas ve Malatya beylerine birer ferman gönderip, muvazzaf askerlerini, adamlarını hazırlamasını, piyade ve süvarileri göreve çağırmasını, mancınık, cephane ve kuşatma aletlerini temin etmesini istedi. Ayrıca uc beylerinden de sözleşmeli askerleri, "*Türk kemandârlarını*" ve çok sayıda süvariye orduya katmalarını emreden ferman gönderdi.(İbn Bîbî, 1996, s. 1: 204)

Keykâvus'un, savaş için bilhassa Türk okçularını göndermelerini istemesi sıradan bir hadise değildir. Çünkü Türklerin, tarih boyunca gösterdikleri askerî başarılarının geri planında, gelişmiş bir ok ve yay teknolojisine sahip olmaları gösterilmiştir. Şöyle ki kompozit yapıda üretilen Türk yayları ve yaylara uygun oklar, her devirde Türklerin en etkili silahı olmuştur. Bu silahların savaşlardaki işlevi, harp tarihi bakımından bir devrim etkisi meydana getirmiştir. Bu bakımdan, çok farklı ve geniş coğrafyalarda hâkimiyet tesis eden Türklerin, Çin, Roma ve Bizans karşısında üstünlük kurabilmelerine imkân tanıyan en önemli unsurun, kendine has özellikler taşıyan ok ve yay gibi Türk silahları olduğu hep dile getirilmiştir.(Göksu, 2013, ss. 1-294, 2016, s. 2481)

Savaş hazırlıklarını haber alan el-Melikü'l-Azîz'in atabegi Şehâbeddin Tuğrul, el-Melikü'l-Eşref'ten yardım istedi. Bu sırada Selçuklu ordusunun Sivas subaşı Mübârizüddin Behram Şah kumandasındaki 4000 kişilik öncü kuvveti el-Melikü'l-Eşref tarafından ağır bir yenilgiye uğratıldı. Behram Şah esir düştü. Bunu öğrenen Keykâvus, el-Melikü'l-Eşref'le savaşmayıp geri döndü (1218). Yaşanan felaketin intikamını almak maksadıyla sefere çıktı ise de Malatya'ya geldiğinde rahatsızlanarak öldü (1220).(Ahmed b. Mahmud, 1977, s. 2: 151; Hacigökmen, 2015, ss. 543-562; Koca, 1997, ss. 47-59; Mihail, 1944, ss. 297-298; Sevim ve Merçil, 1995, ss. 455-458; Turan, 2002, ss. 293-324)

3.3) I. ALÂEDDİN KEYKUBAD DÖNEMİ (1220-1237)

Cesareti ve güzel ahlakıyla tanınan I. Keykâvus'un ölümü sonrasında, Alâeddin Keykubad Malatya'da hapis tutulduğu kaleden çıkartılarak Selçuklu tahtına oturtuldu.(İbn Bîbî, 1996, ss. 1: 223-238; Koca, 2009, ss. 1-38; Togan, 1981, s. 205; Uyumaz, 2003, ss. 18-21) Alâeddin ilk iş olarak yaklaşan Moğol tehlikesine karşı Konya, Kayseri ve Sivas şehirlerinin surlarını yeniledi.(İbn Bîbî, 1996, ss. 1: 271-274) Sonra Kayseri'de Alanya seferine hazırlandı. İki ay süren kuşatmanın ardından Alanya'yı fethedip kendi ismine nisbeten şehre Alaiye" ismini verdi ve burada bir tersane kurulmasını emretti (1221). (İbn Bîbî, 1996, ss. 1: 258-267; Neşrî, 1949, s. 1: 37; Turan, 1947a, s. 416; Uyumaz, 2003, ss. 22-24)

Sinop ve Antalya'nın ardından Alaiye'nin de alınması deniz aşırı ülkelerle ticaret yapabilmeyi kolaylaştırdı. Konya'dan; doğu-batı, kuzey-güney istikametinde giden yollar üzerinde belli aralıklarla inşa edilen hanlar ve kervansaraylar ticareti canlandırdı. Bunlara ilaveten malı zarar gören veya soyguna uğrayan tüccarların zararlarının devlet hazinesinden karşılanması ülkedeki iktisadi ve ticari hayata canlılık kazandırdı.(Kayaoğlu, 1981, ss. 359-373; Köymen, 1986, ss. 613-620; Özergin, 2011, ss. 141-170; Tekin, 2012, ss. 21-32; Turan, 1946, s. 471)

Moğolların 1223'te işgal edip çekilmesinden sonra Kırım'daki Suğdak'ta Ruslar nüfuzlarını artırmışlardı. Ayrıca burayı Trabzon'daki Komnenoslar da ele geçirmeye çalışıyordu. Selçuklu topraklarından Suğdak'a gelen tüccarların mallarına haksızca el konulmasından şikâyetler geliyordu.(Cahen, 2000, s. 78) Bu sebeple Keykubad, deniz aşırı bir sefer düzenlemeye karar verdi. Hazırlanan ordu, Emir Hüsameddin Çoban komutasında Karadeniz üzerinden yola koyuldu. Suğdak'dan gelen elçi, Emir'e geri dönmesi karşılığında ordunun nal bahası olarak 50 bin dinar teklif etti. Elçinin bu önerisini şiddetle reddeden Emir, denizi geçerek ordusunu sağ salim karaya çıkarttı. Karaya çıktıktan sonraki gelişmelerle ilgili olarak İbn Bîbî kendisine has edebi dille: "Bütün ova Türkle dolu idi. Fakat onların miğferleri ateşe karşı ne yapabiliirdi ki. Türkler, ovada ay ışığı gibi parlayan ordunun zırhını gördükleri zaman dünyanın baştanbaşa kılıç ve zırhla dolmuş, bütün ovanın tepe ve denizle örtülmüş olduğunu fark ettiler. O zaman korkudan şarap içmeden sarhoş oldular. Kalpleri kanadı ve canlarından ümitlerini kestiler" diyor.(İbn Bîbî, 1996, ss. 1: 326-327) Ancak burada Türk olarak zikredilenler Anadolu Selçuklu ordusunun karşısında olanlardır.

Geceyi istirahatla geçiren Selçuklu ordusu, henüz seher vaktinde, Türklerden sayısız bir ordunun görüldüğüne dair haberiyle uyandı. Emir Hüsameddin, askerlerine durumun nezaketini anlatmaya dönük bir hitapta bulundu. Arkalarında deniz kendilerini sıkıştırırken, önlerinde düşman ordusunun beklediğini, yani kaçış yolunun her iki yönden de tutulduğunu belirtti. Diğer taraftan Rus ve Saksin'den yardımcı birliklerin gelebileceğini, bu sebeple onlar savaş alanına yetişmeden, çok iyi mücadele ederek işi bitirmeleri gerektiğini belirtip, savaşa ilk önce "Türklerin" başlamasını bekleyeceklerini ifade etti. Nihayet, ordular savaş nizamı aldıktan sonra savaş başladı ve akşama kadar sürdü. Başkomutan Hüsameddin adamlarıyla ilk günün değerlendirmesini yaptı. Düşman birliklerinde gevşeme görüldüğünü, aynı azim ve kararlılıkla çarpışmaya devam ettikleri takdirde savaş alanından zaferle ayrılacaklarını belirtti.(İbn Bîbî, 1996, ss. 1: 328-330)

Ertesi gün savaş yeniden başladı. İbn Bîbî'ye göre Türkler, "Rum ordusundan Acem darbesi yiyince, fizik ve ruh bakımından büyük yara aldılar" bu sebeple savaşa tedirginlik içerisinde başladılar. "*Sert oklara ve mızraklara hedef olan Türklerden ah u feryatlar yükseldi.*" (İbn Bîbî, 1996, ss. 1: 331-332) İfadelerinden de anlaşılacağı üzere oldukça sert geçen savaş Selçuklu ordusunun üstünlüğüyle sona erdi (1227). Emir Hüsameddin Çoban, Suğdak şehrini ele geçirdi. Burayı teşkilatlandırdıktan sonra, biraz asker bırakıp geri döndü (1227).(İbn Bîbî, 1996, ss. 1: 315-320, 336-344; Neşrî, 1949, s. 1: 37; Peacock, 2010, ss. 243-265; Uyumaz, 2003, ss. 37-45) Müellif, Rum yani Selçuklu ordusunun, hasmı olan ve çoğunluğu Kıpçak Türklerinden müteşekkil bir Türk ordusuna "Acem darbesi" indirdiğini haber vermektedir. Hâlbuki Türk kültüründe Acem yani İranlılarla ilgili deyimler genelde menfi manalar çağrıştırır. Bunlardan birisi "Acem oyunu" olup genellikle İranlıların çevirdiği entrikaları ifade eder. Diğeri ise her iki tarafı da idare edebilen, güvenilirmez kişileri tavsif etmekte kullanılan "Acem kılıcı" deyimidir. Burada yer verilen her iki deyim de Acemlerin güvenilirmez bir toplum olduğunu vurgulamaktadır. Selçuklu ordusunu "Rum ordusu", düşmanını "Türk ordusu" ve ona yaptığı saldırıyı da "Acem darbesi" diye adlandırması, yazarın en azından İranlılara karşı duyduğu sempatiyi(Özaydın, 1999, s. 380) gözler önüne sermektedir.

I. Keykubad döneminin hadiselerinden birisi de Yassıçemen savaşıdır. Celaleddin Harezmsah'ın Ahlat'a saldırması üzerine gelişen savaşta Memluklu-Selçuklu ordusu karşısında Sultan Celaleddin bozguna uğramıştır (1230). İbn Bîbî müttefik güçlerin ordusunun: "Türk'ten, Frenk'ten, Gürcü'den,

Uc'dan, Rum'dan, Rus'tan, Arap'tan ve her milletten”(İbn Bîbî, 1996, s. 1: 394) teşekkür ettiğini anlatır. Ancak savaşın ilerleyen safhalarında Harezmi öncü birliğinin mağlup olduğundan bahsederken: “Türklerin komutanı büyük bir çaba gösterdiyse de şansı kendisine yardım etmedi”(İbn Bîbî, 1996, s. 1: 398) demektedir. Müellif böylece savaşın iki tarafın da Türk olduğunu vurgulamıştır. Diğer satırlarda ise: “Türklerden o kadar asker öldürdüler ki atlar kan içinde yüzdü”(İbn Bîbî, 1996, s. 1: 401) diyerek iki kardeş topluluğun çarpışmasının kanlı ve bir o kadar da yıkıcı yüzünü ortaya koymuştur.

Anadolu Selçuklu Devleti; I. Keykubad'ın saltanatı (1220-1237) yıllarında siyasî, iktisadî ve medenî sahada gözle görünür bir gelişme kaydetmişti. Gerçekleştirilebilecek azamî fetihler yapılmış, arazi bakımından tarihinin en geniş hudutlarına ve nüfuz sahasına ulaşılmıştı. Diğer taraftan Anadolu Türk birliği büyük oranda kurulmuş, civarda bulunan bütün emirlikler tâbiyet altına alınabilmişti. Ancak Sultan ortanca oğlu Kılıcarşan'ı vâli tayin ettikten sonra şüpheli bir şekilde öldü. Keykubad'ın ölümü, Köseadağ bozgununa kadar giden felaketlerin adeta habercisi gibiydi.(Kaymaz, 1964, ss. 94-95)

3.4) II. GİYASEDDİN KEYHUSREV (1237-1246) VE SONRASI

Keykubad'ın yerine geçen II. Gıyaseddin Keyhusrev, kardeşlerinin hayatına son verirken, Vezir Sadeddin Köpek de, sultan olma hayaliyle Atabeg Şemseddin Altunaba, Taceddin Pervâne, Hüsameddin Kaymeri, Kemaleddin Kamyar gibi tecrübeli devlet adamlarını ortadan kaldırmıştı.(İbn Bîbî, 1996, ss. 2: 23-25, 28-29, 32; Turan, 1947b, ss. 197-198) Diğer taraftan Moğol tehlikesi de kapıya dayanmıştı. Bu aşamada çoğunluğunu Moğolların önünden kaçan Türkmenlerin oluşturduğu Babailerin, Selçuklu devletine karşı büyük bir isyana kalkışması ve devlet güçlerinin hadiseyi bastırmakta acziyete düşmesi, Moğolların Anadolu'yu işgaline zemin hazırladı.(İbn Bîbî, 1996, ss. 2: 62-63; Mehmed Fuad Köprülü, 1915, s. 196; Müverrih Vardan, 1937, s. 228; Özen, 2016, s. 256) Selçuklu ordusu, Moğollara karşı Sivas'ın kuzeydoğusundaki Köseadağ mevkiinde karargâh kurdu. Ancak öncü birliklerin mağlubiyeti, Selçuklu ordusunda ve II. Keyhusrev'de korkuya sebep oldu. Sultan savaş alanını terk etti. Böylelikle esas ordu savaşmadan yenildi. (4 Temmuz 1243). Yaklaşık bir asır sürecek olan yıkım süreci de böylece başlamış oldu.(Ahmed b. Mahmud, 1977, s. 2: 154; İbn Bîbî, 1996, ss. 2: 64-71; Neşri, 1949, s. 1: 39; Spuler, 1957, s. 53; Turan, 2002, ss. 403-437)

1243 Köseadağ felaketiyle başlayan bu tarihi süreçte, Anadolu Selçuklu devleti, Moğol baskısı ve tabiliği altında maddi kaynakları sömürülmüş ve istikrarlı bir yönetime hasret kalmıştır. Saltanat makamı, çocuk veya zayıf şahsiyetli hükümdarlar tarafından işgal edilmiş, ardı arkası kesilmeyen çekişmelere sahne olmuştur. Ülkeyi yöneten idare mekanizması ise çoğunluğu İranlı ve köle asıllı kişilerin oluşturduğu kozmopolit bir kadronun elinde bulunmakta ve iç çekişmeler sebebiyle gerektiği gibi işlememektedir.(Kaymaz, 1970, s. 9)

II. Gıyaseddin Keyhusrev 1246'da vefat edince devlet adamları onun yerine oğullarından II. İzzeddin Keykâvus'u tahta çıkardılar. II. Keykâvus 1249 yılına kadar müstakil olarak hüküm sürdü.(Cahen, 2000, s. 243; İbn Bîbî, 1996, s. 2: 88) Moğol hükümdarı Güyük Han'ın kağanlık tahtına çıkışı münasebetiyle Karakorum'a giden IV. Kılıcarşan, Moğol Hanı'ndan aldığı yarlık ile 2000 kişilik Moğol askeri birliğinin refakatinde Anadolu'ya dönerek Sivas'ta hükümdarlığını ilan etti. Bu gelişme üzerine Emir Celaleddin Karatay ortaya çıkan krizi çözmek için üç kardeşi; II. İzzeddin Keykâvus, IV.

Rükneddin Kılıcarslan ve II. Alâeddin Keykubad'ı birlikte sultan ilan etti. Ancak Kılıcarslan emirlerinin telkinleriyle ortak sultanlığı kabul etmeyip kuvvet kullanmak üzere Aksaray'a geldi. Kılıcarslan'ın kumandanları, II. İzzeddin Keykâvus'un ordusuna karşı hücumla geçtiler. Aksaray'ın batısındaki Sultan Hanı yakınlarında gerçekleşen savaşta Kılıcarslan beklemediği bir yenilgiye uğradı. II. Keykâvus kardeşine iyi muamele ederek onu affetti ve birlikte Konya'ya döndü. Burada Kılıcarslan, Keykâvus ve Keykubad kardeşler beraber tahta oturtuldu. Böylece Selçuklu tarihinde "ortak saltanat devri" denilen bir dönem başlamış oldu (1249). (İbn Bîbî, 1996, ss. 2: 123-141; Turan, 1948, s. 17)

Celaledin Karatay'ın bir müddet meydana getirdiği birlik ve ahenk onun ölümü ile son buldu (1254). II. Keykubad'ın, Moğollar nezdinde destek aramak maksadıyla önce Batu Han'a ardından büyük Kağan Mengü'ye gitmesi, onun tek başına hükümdar olacağına dair kardeşlerini şüphelendirdi. Keykubad, dönüş yolunda Erzurum'a geldiğinde Keykâvus'un adamları tarafından muhtemelen zehirlenerek öldürüldü. (Sümer, 2002b, ss. 359-360)

İdare kabiliyeti ve şahsiyet bakımından güçlü bir kişilik olan Celaledin Karatay'ın vefatından sonra gelişen hadiseler, kaynaklarda kısaca Pervâne adıyla anılan Muinüddin Süleyman'ı tarih sahnesine çıkartacaktır. İran asıllı bir yönetici olan Pervâne, söz konusu karışık devrin şartlarından yararlanmış, Moğollarla giriştiği sıkı işbirliği sayesinde büyük bir nüfuza sahip olmuş ve ülkenin kaderinde 15-20 yıl boyunca etkili olmuştur. (Kaymaz, 1970, ss. 10, 180-182)

İbn Bîbî, Muinüddin Pervâne'nin ülkeyi tek başına yönetebilmek için IV. Rukneddin Kılıcarslan'ı Moğollara öldürtmesi hadisesiyle (1266) ilgili olarak olay esnasında Pervâne'nin yanında yer alan Cacaoğlu Nureddin'den bahsetmektedir. Nureddin, bir deveci iken Pervâne'nin dikkatini çekerek Kırşehir emirliğine kadar yükselmiştir. İbn Bîbî, onun hakkında: "Ücretli Türklerin alçak ve soysuzlarından deve bakıcısı Cacaoğlu" (İbn Bîbî, 1996, s. 2: 167) demektedir. Cacaoğlu, bu dönemde Kırşehir'de Subaşılık görevine getirilmiş, şehrin huzur ve sükûnu yanında imarına da büyük katkı sağlamış, kendi adını taşıyan bir medrese inşa etmiş seçkin bir devlet adamıdır. (Medresesi hakkında bk. Eyice, 1992, ss. 539-541; Kucur, 1992, ss. 541-542)

İbn Bîbî'nin burada, Selçuklu hânedanına duyduğu derin minnet ve şükran hissiyatı sebebiyle, onlar aleyhindeki bir olay karşısında, devletin ve hanedanın yanında yer aldığı görülür. Zaten müellifin, devlete karşı gelerek birtakım karışıklıklar çıkaran Türk vb. kitleler hakkında olumsuz birtakım düşüncelere sahip olduğu bilinmektedir. (Özaydın, 1999, s. 380) İbn Bîbî; IV. Rukneddin Kılıcarslan'ın öldürülmesine sebep olan olayın baş sorumlusu Pervâne'nin yanında yer alan, dönemin Kırşehir valisi Cacaoğlu Nureddin'e karşı da aynı tavrı sergilemiştir. Dönemin siyasî ve fikrî havasına uygun olan bu tavır, devletin otoritesine ters düşen bir valiye karşı, merkezin resmi görüşü olarak serdedilmiştir. Bu ifadelerden yola çıkarak, Selçuklu devlet yönetiminin bütün Türk milletine karşı düşmanlık güttüğü sonucu çıkarılamaz. Bilhassa Türkiye Selçuklu sarayının kasıtlı ve bilinçli bir Türk ve Türk düşmanlığı içerisinde bulunmadığını bedahetle ifade etmek gerekir.

Muinüddin Pervâne, Memluklu Sultanı Baybars'ı Anadolu'ya davet etti. Memluklu ordusunun yaklaşmakta olduğu haberini aldıktan sonra Moğol komutanları Tudavun ve Tuku Noyan ile beraber Moğol ve Selçuklu askerlerini Kayseri'de toplayıp Elbistan'a geldi. Elbistan ovasında gerçekleşen savaşta Moğol ordusu hezimete uğradı. (15 Nisan 1277). Selçuklu ordusu savaşa ciddiyetle katılmadıklarından fazla bir kaybı olmadı. Elbistan'a gelen Abaka Han, savaş alanını teftiş etti. Ölenler

arasında Selçuklu askerlerini göremeyince Pervâne'nin ihanetinden şüphelendi. Pervâne, sultan Baybars'tan kaçmakla birlikte onun Anadolu'da kalması için çaba harcamış, Abaka'nın yanına kendisi gitmeyerek yerine elçi göndermiş ve Moğol kuvvetlerini Anadolu'ya davet etmişti. İlhanlıların yazlık merkezi olan Aladağ'a götürülen Pervâne burada idam edildi.(Erdem, 1995, ss. 228-236; Kaymaz, 1970, ss. 158-168; Kesik, 2006, ss. 91-93) Onun öldürülmesinden sonra İbn Bîbî: "Türklerin Saba ülkesinden çıktıklarını gördüğüm zaman, o akıllı ve dini olmayan guruh hakkında daha önce söylenen şu sözü üzüntülerimle kaleme aldım! Süleyman çekip gitti, şeytanlar çözülüp serbest kaldılar" demiştir.(İbn Bîbî, 1996, s. 2: 201) Müellif, Köseadağ hezimetinden sonra Moğol egemenliğine giren Anadolu Selçuklu Devleti'nin ikbal ve istikbalinin, Moğollara karşı itaatkâr bir politika izlenmesine bağlı olduğu kanaatinde. Bu sebeple O, Moğol tahakkümüne karşı direnen Türkleri, şeytan ve cin taifesine benzetmektedir. Bu ifadeler; yazarın derin minnet ve şükran hisleriyle bağlı olduğu güçleri koruma ve kollama hissiyatından kaynaklanmaktadır. Çünkü müellifin bahsettiği olaylar, elbette dönemin şartları ve algı dünyasından bağımsız olarak düşünülemez. Yukarıdaki olumsuz ifadeleri doğru olarak anlayabilmemiz için, İbn Bîbî'nin eserini Moğol hâkimiyeti döneminde yazdığı ve bir İlhanlı devlet adamına sunduğu gerçeğini utmamak gerekir. Yoksa İbn Bîbî gibi devletin üst düzey bir görevlisinin kaleminden çıkan bu ifadeler, Selçuklu devlet yönetiminin, Türklere düşman olduğu gibi yanlış bir kanaate varılmasına sebep olabilir.

Hâlbuki Oğuzların Kınık boyuna mensup olan Selçuklu Sultanları, Anadolu'nun fethi aşamasında, Türkmen kitlelerinin önünde hayatlarını ortaya koymuşlardır. Yine Selçuklu Sultanları, XIII. Yüzyılın ilk çeyreğinde baş gösteren Moğol istilası sebebiyle, yurtlarından koparak Anadolu'ya yönelen, Türk ve diğer İslam kitlelerine karşı kol kanat germişler ve onları bu topraklara iskân etmişlerdir. Bilhassa I. Alâeddin Keykubad dönemi bu tür faaliyetlerle doludur.

Uc diye tabir edilen toprakların sakinleri olan Türkmen aşiretleri zaman içerisinde; ulaştıkları nüfus yoğunluğu, artan hayvan sayısı, otlakların yetersizliği ve ekili arazilere verdikleri hasarlar sebebiyle yerleşik halkla birtakım sıkıntılar yaşamışlardır. Bu durum, halkın Türkmenlerden nefret etmesine yol açmıştır.(Ocak, 1996, ss. 37-39, 42-48; Turan, 2002, s. 421) Buna ilaveten, zamanın yerleşik dini anlayışına ters düşen, daha ziyade eski Türk Şamanlarını andıran meczup şeyhlerin yani Babaların, Türkmenler nezdinde büyük itibara sahip oldukları bilinmektedir. Burada kısaca belirtmeye çalıştığımız dönemin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve fikri şartları tarihe "Babaî İsyanı" olarak geçen büyük bir kalkışmayı tetiklemiştir. Bu isyan hareketi, Anadolu tarihinde Tasavvuf perdesi altında gerçekleşen hareketlerin en eskisi ve en önemlilerinden birisidir. Bu isyan hareketi güçlükle bastırılmış olsa da, Anadolu Selçuklu Devleti'nin içte ve dışta itibarını sarsmış ve bu sebeple Moğollara Anadolu'yu istila etme cesareti vermiştir.(Gök, 2013, ss. 217-233)

Türkmenler; Selçuklu Devleti, Moğol egemenliği altına girdikten sonra, bu boyunduruktan kurtulmak adına büyük bir mücadelenin içerisine girmişlerdir. Zaman içerisinde Anadolu'daki Moğol nüfuzunun kırılması, Türkmen aşiretlerine yeni kapılar açmıştır. Bu bağlamda Karamanoğulları, Selçuklu payitahtı Konya'ya yerleşmiştir. İbn Bîbî, Karamanoğullarının atası Nure Sofi hakkında: "Karaman-oğullarının babası (Karaman), hayatının ilk yıllarında Kamerüddin vilâyeti adıyla meşhur olan Ermen (Ermenek ve çevresi) nahiyelerinde yaşayan bir Türkmen kömürçü idi. Her zaman oradan Larend'e kömür çeker, çoluk çocuğunun rızkını o işle sağlardı"(İbn Bîbî, 1996, s. 2: 202) demektedir. Nûre Sofi'nin "*Larend'e kömürçülük yapan bir adam*" şeklinde takdim edilmesinin

altında O'nun adi bir adam olarak gösterilme çabasının yattığını söylemek mümkündür.(Ünal, 1986, s. 26)

İbn Bîbî, Karamanoğlu Mehmed Bey'in derviş kılığında dolaşan II. İzzeddin Keykavus'un oğlu Alâeddin Siyavuş'u yanına alarak Konya'yı ele geçirmesinden de bahsetmektedir (Mayıs 1277). Yazar: "Dilenci ve kızıl külahlı Türkmenler, altın sırmalı kıymetli Mısır kumaşlarını, pahalı ve nadide muallim ipeklilerini başlarına sardılar. Çarıklı, hatta bazıları yalınayak olan bu kimseler saygıdeğer kimselerin değerli elbiselerini giydiler"(İbn Bîbî, 1996, s. 2: 205) diyerek söz konusu hadisenin kahramanı olan Karamanlılara karşı oldukça ağır ifadeler kullanmıştır. Elbette Selçuklu Devleti'nin merkezi teşkilatında görev alan müellifin, başkentini işgaline sessiz kalması hatta bu istilayı yapanlara methiyeler düzmesi düşünülemezdi.

Olayların seyrinden anlaşıldığı üzere Karamanlılar, Konya'yı ele geçirerek Selçuklu devletine vâris olmak iddiasında bulunmuşlardır.(Mehmed Fuad Köprülü, 1991, s. 35) Karamanlıların Selçuklu payitahtını istila etmeleri, kendisine "Cimri" adı da verilen Siyavuş'u tahta çıkarmaları, adına hutbe okutup para darp etmeleri, Mehmet Bey'in de kendisini vezirliğe getirtmesi gibi dönemin Selçuklu devlet otoritesini ortadan kaldıran faaliyetler,(Artuk, 2011, ss. 151-160; Sevim, 1961, ss. 63-74) İbn Bîbî'yi derinden etkilemiş ve Karamanlılar aleyhine bu cümleleri sarf etmiştir.

Karamanoğullarının Konya'yı istilası esnasında vukua gelen önemli bir olay da Türkçemizin resmi dil ilan edilmesidir. Yazar, vezirlik makamını üstlenen Mehmed Bey'in: "Bu günden sonra hiç kimse divânda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil konuşmayacak" diye karar aldığını belirtir. Müellif, birkaç gün işlerin yolunda gittiğini, Mehmed Bey'in huzuruna her taraftan insanların geldiğini ve ona çok zengin hediyeler takdim ettiklerini anlatır. "Çarıklı Türkmenler, ipekli, kadife, attabi ve kutnu kumaşlarla süslandiler" dedikten sonra önemli görevlere atamalar yapıldığını kendisine has üslubuyla: "Pervânelik naiblik, istifa, tuğra, işraf ve memleket nazırı gibi makamları alçaklara ve soysuzlara dağıttılar"(İbn Bîbî, 1996, s. 2: 209) şeklinde dile getirir. Şüphesiz bu satırlar, onu yazanın, Selçuklu payitahtını işgal eden Karamanlılara karşı, tabiatıyla ne denli menfi hislerle dolu olduğunu gözler önüne serer. Lakin onun bu tutumu, kaleme aldığı eserin kaynaklık değerine hanel getirmez.

4. SONUÇ

İbn Bîbî'nin el-Evahirü'l-Ala'ie fi'l-Umuri'l-Ala'ie isimli Selçuknâme'si Anadolu Selçukluları tarihinin en önemli ve temel kaynaklarından birisidir. Eser, II. Kılıcarşan'ın ölümü hadisesiyle (1192) başlayıp, Gıyaseddin Mesud b. Keyhüsrev'in saltanatı (1280-1284) dönemiyle sona ermektedir.

İbn Bîbî, bilhassa Anadolu Selçuklu Devleti'nin Moğol tahakkümü altına girdiği zaman dilimiyle alakalı tarihi hadiselerden bahsederken, dönemin Selçuklu idaresine muhalefet eden Türk asıllı bazı kişilere karşı açık şekilde olumsuz bir tavır takındığı görülmektedir. Onun bu tutumu, diğer devlet görevlileri gibi, Selçuklu Devleti'nin yaşamasını, Moğollar'a karşı itaatkâr politikalar izlenmesine bağlamasından kaynaklanmaktadır.

Bu bağlamda, Acem'in, Arab'ın ve Türk'ün dayanağı olan büyük bir padişah olarak vasıflandırdığı II. Süleyman Şah'ı methederken onu; "insanların ve cinlerin canını yağma eden Halac ve Yağma Türklerine" benzediğinden bahisle Türklerin yağmacı bir kavim olduğunu belirtmiştir.

Diğer taraftan, Halep seferine hazırlanan Sultan I. Keykâvus'un, Uc beylerine gönderdiği fermanla bilhassa Türk okçularıyla birlikte orduya katılmalarını emrettiğini belirtir. Müellif, böylece söz konusu dönemde, uclarda yaşayan ve hatırı sayılır bir askeri güce sahip olan Türkmen aşiretlerinin, savaş durumunda güçlerini Selçuklu devletinin emrine amade kıldığını haber verir.

I. Alâeddin Keykubad devrinde gerçekleşen Suğdak seferini (1227) anlatırken büyük bir kavram kargaşasına düşmüştür. Yazar, Anadolu Selçuklu ordusunu, coğrafi aidiyet sebebiyle "Rum ordusu" olarak isimlendirirken, Suğdak askerlerinin Türk olduğunu haber verir. Burada, Anadolu Selçuklu ordusunda Türk milletinin adeta esamesi okunmazken, Suğdak ordusunu oluşturan Türklerin, Rum ordusundan Acem darbesi yediği vurgulanır. Yine aynı dönemde gerçekleşen Yassıçemen savaşının (1230) anlatımında ise müttefik kuvvetleri içerisinde Türklerin de yer aldığı ifade edilir. Bu ordu karşısındaki Türk Harezmi ordusunun büyük kayıplar vererek mağlup olduğundan dem vurulur. Bu çerçevede, savaş atlarının öldürülen Türk askerlerinin kanlarında yüzdüğü yönündeki ifadeler, iki kardeş topluluğun çarpışmasının ne denli tahripkâr sonuçlar doğurduğunu gözler önüne serer.

Ne yazık ki bastırmakta zorlanılan Babailer isyanı ve akabinde Moğol ordusu karşısında yaşanan Köseadağ bozgunu, Moğolların Anadolu topraklarını istilasıyla sonuçlanmıştır (1243). Bu tarihten itibaren Anadolu coğrafyası güçlü ve istikrarlı bir yönetime hasret kalmış, maddi kaynakları ise Moğollar tarafından sömürülmüştür.

İbn Bîbî'nin, söz konusu dönemin anlatımında, Moğol tahakkümü altındaki Selçuklu devlet otoritesiyle ters düşmüş, Türk veya Türkmen asıllı şahıs ve topluluklara karşı oldukça ağır ifadeler kullandığı görülür. Bu bağlamda; Muinüddin Pervâne'nin, IV. Rukneddin Kılıcarslan'ı Moğollara öldürtmesi hadisesiyle (1266) ilgili olarak olay esnasında Pervâne'nin yanında yer alan Kırşehir valisi Cacaoğlu Nureddin'den bahsederken; "Ücretli Türklerin alçak ve soysuzlarından deve bakıcısı Cacaoğlu" ifadelerini kullanmıştır. Elbette yazarın sarf ettiği bu cümleler, sadece devlet otoritesine karşı gelmiş, hanedan mensuplarına zarar vermiş Türk asıllı bir valiyi hedef almış olup bütün Türk milletini kastetmemiştir.

İbn Bîbî, Pervâne'nin Moğollar tarafından öldürülmesi sonrasında Uclardaki Türkmen kabilelerin Moğol idaresine karşı başlattıkları ayaklanmalardan bahsederken daha ilginç bir benzetme yapmış ve: "Süleyman çekip gitti, şeytanlar çözülüp serbest kaldılar" diyerek, söz konusu kitleleri Hz. Süleyman'ın vefatından sonra serbest kalan cin taifesine benzetmiştir. Yazarın bu ifadeleri, tarihî olayları bütün ayrıntılarıyla ortaya koymak yerine, edebî ve sanatkârane bir üslup içinde aktarmasına çok güzel bir örnek teşkil etmiştir.

Anadolu'da Moğol nüfuzunun kırılmasından sonra Konya'ya yerleşen Karamanoğullarının atası Nure Sofi'nin, Ermenek'te yaşayan bir Türkmen kömürcü olduğunu belirtmesinin altında da onun adı bir adam olarak gösterilme çabası yatmaktadır. İbn Bibi, Karamanoğlu Mehmed Bey'in, II. İzzeddin Keykavus'un oğlu Alâeddin Siyavuş'u yanına alarak Konya'yı ele geçirmesinden (Mayıs 1277) bahsederken: "Dilenci ve kızıl külahlı Türkmenler, altın sırmalı kıymetli Mısır kumaşlarını, pahalı ve nadide muallim ipeklilerini başlarına sardılar. Çarıklı, hatta bazıları yalınayak olan bu kimseler saygıdeğer kimselerin değerli elbiselerini giydiler" diyerek, Selçuklu payitahtının işgal girişimini kendi zaviyesinden değerlendirmiştir. Son olarak buraya kadar yer verilen bütün olumsuz yaklaşımlar, zamanın siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve fikri zemininden kaynaklanmaktadır. İbn

Bîbî'nin, eserini Moğol hâkimiyeti döneminde yazıp bir İlhanlı devlet adamına sunduğu gerçeği asla unutulmamalıdır.

5. KAYNAKÇA

- Ahmed b. Mahmud. (1977). *Selçuknâme*. (Erdoğan Merçil, Çev.) (C. 1-2). İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Ahmet Cevdet Paşa. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (5. bs., C. 1-2). İstanbul: İlgı Kültür Sanat.
- Artuk, İ. (2011). Sahte Selçuklu Sultanı Cimri. *Tarih Dergisi*, 9(13), 151-160.
- Ayönü, Y. (2008). Türkiye Selçuklu Devleti İle Trabzon İmparatorluğu Arasında Karadeniz Bölgesindeki Hâkimiyet Mücadeleleri (1204-1243). *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 23(1), 15-35.
- Baykara, T. (1997). *I. Gıyaseddin Keyhusrev (1164-1211) Gazi-Şehit*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Cahen, C. (2000). *Osmanlılardan Önce Anadolu*. (E. Üyepazarcı, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Ceran, İ. (2014). XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Fransız İlişkileri, Kanuni Sultan Süleyman. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 391-427.
- Erdem, İ. (1995). *Türkiye Selçukluları-İlhanlı İlişkileri (1258-1308)*. (Yayımlanmamış Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Eyice, S. (1992). Caca Bey Medresesi. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.
- Gök, B. (2013). Babailer İsyanı ve Karaman Beyliği'nin Kurulmasına Etkisi. *Hikmet Yurdu Dergisi*, 6(11), 217-233.
- Göksu, E. (2013). *Okla Yükselen Millet: Türklerde Ok ve Okçuluk*. Kömen yayınları; 94. Konya: Kömen Yayınları.
- Göksu, E. (2016). Okla Yükselen Millet. *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-III* içinde (C. 4, ss. 2469-2481). Kocaeli: Büyükşehir Belediyesi.
- Hacıgökmen, M. A. (2015). Menâkıb-ı Şeyh Evhadü'd-Dîn-i Kirmânî'de Geçen Selçuklu Tarihi ile İlgili Bilgiler ve Değerlendirilmesi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 34(58), 543-562.
- Hayrullah Efendi. (1855). *Devlet-i Aliye-i Osmaniye Tarihi* (C. 1-18). İstanbul.
- İbn Bîbî, H. b. M. b. A. el-Caferi el-Rugadî. (1996). *El-Evamirü'l-Ala'ıye fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçuknâme)*. (M. Öztürk, Çev.) (C. 1-2). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- İnalçık, H. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)*. (R. Sezer, Çev.). İstanbul: YKY.
- İnalçık, H. (2004). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*. (H. Berktaş, Çev.) (2. bs., C. 1-2, C. 1). İstanbul: Eren Yay.
- İnalçık, H. (2011). *Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi*. İstanbul: İSAM.
- Kafesoğlu, İ. (1972). *Selçuklu Tarihi*. İstanbul: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Milli Kültürü*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Kâşgarlı Mahmûd. (2005). *Divânü Lügâti't-Türk*. (S. Erdi ve S. T. Yurteser, Çev.). İstanbul: Kabalıcı Yay.
- Kaya, S. (2010). Süleyman Şah II. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.
- Kayaoğlu, İ. (1981). Anadolu Selçukluları Devrinde Ticari Hayat. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24(1), 359-373.
- Kaymaz, N. (1964). Anadolu Selçuklu Devleti'nin İnhitatinde İdare Mekanizmasının Rolü. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 91-155.

- Kaymaz, N. (1970). *Pervâne Mu'înü'd-dîn Süleyman*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınları. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi.
- Kesik, M. (2006). Muînüddin Süleyman Pervâne. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.
- Koca, S. (1997). *I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Koca, S. (2009). Selçuklu İktidarının Belirlenmesinde Rol Oynayan Güçler ve Alâeddin Keykubad'ın Türkiye Selçuklu Tahtına Çıkışı. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 1-38.
- Konukçu, E. (1997). Halaç. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.
- Köprülü, M. Fuad. (1943). Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları. *Belleten*, 7(27), 379-522.
- Köprülü, Mehmed Fuad. (1915). Selçukîler Zamanında Anadolu'da Türk Medeniyeti. *Milli Tettebular Mecmuası*, 2(5).
- Köprülü, Mehmed Fuad. (1991). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*. Türk Tarih Kurumu yayınları; VIII.; 8 (4. bs.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Köymen, M. A. (1986). Türkiye Selçukluları Devleti'nin Ekonomik Politikası. *Belleten*, 50(198), 613-620.
- Köymen, M. A. (1988). Selçuklu Hükümdarı Büyük Alâeddin Keykubad ve Anadolu Savunması. *Belleten*, 53(205), 1539-1545.
- Kucur, S. S. (1992). Cacaoğlu Nüreddin. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.
- Mihail, S. P. (1944). *Vekayi-nâme II. Kısım*. (H. D. Andreasyan, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Müverrih Vardan. (1937). Türk Fütuhâtı Tarihi (889-1269). *Tarih Semineri Dergisi*, 1(2), 154-255.
- Neşri, M. (1949). *Kitâb-ı Cihan-Nümâ Neşri Tarihi* (C. 1-2). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ocak, A. Y. (1996). *Babailer İsyanı: Aleviliğin Tarihsel Altyapısı Yahut Anadolu'da İslâm-Türk Heterodoksisinin Teşekkülü*. Dergâh yayınları; 72. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Öz, M. (2013). XV.-XVI. Yüzyıl Osmanlı Kroniklerinde Türk Kavramı. *Türk Yurdu*, (308), 17-22. .
- Özaydın, A. (1999). İbn Bibî. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.
- Özen, F. (2016). İlhanlılar Devrinde Erzurum. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 56(2), 256-286.
- Özergin, M. K. (2011). Anadolu'da Selçuklu Kervansarayları. *Tarih Dergisi / Turkish Journal of History*, 15(20), 141-170.
- Peacock, A. C. S. (2010). Kırım'a Karşı Selçuklu Seferi ve Alaaddin Keykubad'ın Hâkimiyetinin İlk Yıllarındaki Genişleme Politikası. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 29(47), 243-265.
- Râvendî, M. b. A. b. S. (1999). *Râhat-üs-Sudûr ve Âyet-üs-Sürûr*. (A. Ateş, Çev.) (2. bs., C. 1-2). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sevim, A. (1961). Cimri Olayı Hakkında Birkaç Not. *Belleten*, 25(97), 63-74.
- Sevim, A. ve Merçil, E. (1995). *Selçuklu Devletleri Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Spuler, B. (1957). *İran Moğolları*. (C. Köprülü, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sümer, F. (2002a). Keykâvus I. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları.
- Sümer, F. (2002b). Keykubad II. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları.
- Şahin, M. (2014). Habibü's-Siyer'e Göre Türkiye Selçukluları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54(1), 21-40.
- Tekin, B. B. (2012). Anadolu Selçuklu Kültürünü Anlamak: Sanat Tarihi Açısından Bir Değerlendirme. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 21-32.
- Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihine Giriş: En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar*. İstanbul: Enderun.
- Turan, O. (1946). Selçuk Kervansarayları. *Belleten*, 10(39), 471-496.

- Turan, O. (1947a). Mübârizeddin Ertokuş ve Vakfiyesi. *Belleten*, 11(43), 415-445.
- Turan, O. (1947b). Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı. *Belleten*, 11(42), 197-235.
- Turan, O. (1948). Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri. *Belleten*, 12(45), 17-171.
- Turan, O. (1964). Orta Çağlarda Türkiye-Kıbrıs Münasebetleri. *Belleten*, 28(110), 214-220.
- Turan, O. (2002). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul: Boğaziçi.
- Uyumaz, E. (2003). *Sultan Alâeddîn Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi (1220-1237)*. Türk Tarih Kurumu yayınları; XXIV. dizi, sayı 24. Ankara : Türk Tarih Kurumu.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2011). *Osmanlı Tarihi* (10. bs., C. 2). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ünal, T. (1986). *Karamanoğulları Tarihi (Türkçe Kaynaklara Göre)* (1. bs.). Konya: Arı Basımevi.